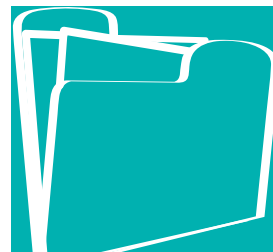

XIRBAWI KI MA'INKJOWI YOMUKJAKJA RUKJUE'ATI BOT'UBEMENI

1

Instituto de Transparencia, Acceso a la Información Pública y
Protección de Datos Personales del Estado de México y Municipios

XIRBAWI KI MA'INKJOWI
YOMUKJAKJA RUKJUE'ATI BOT'UBEMENI
XOMOKIYAKIY KOKIOP, VII BOI, OREMEMI

XIRBAWI KI MA'INKJOWI
YOMUKJAKJA RUKJUE'ATI BOT'UBEMENI

**Instituto de Transparencia, Acceso a la Información Pública y
Protección de Datos Personales del Estado de México y Municipios**

Instituto Literario Pte. No. 510, Col. Centro,
C.P. 50000, Toluca, Estado de México
Teléfono: (722) 2 26 19 80
Lada sin costo: 01 800 821 04 41
www.infoem.org.mx

Primera edición: octubre de 2014
Diseño editorial y cuidado de la edición: DCCS
Traducción al matlatzinca: Consejo Estatal para el Desarrollo
Integral de los Pueblos Indígenas del Estado de México
Impreso en México

Yomukjakja nexu

Josefina Román Vergara
Webe'ori

Eva Abaid Yapur
Webets'ijti

Arlen Siu Jaime Merlos
Webets'ijti

Javier Martínez Cruz
Webets'ijti

Zulema Martínez Sánchez
Webets'ijti

T'ani muyø

1. Nitebajya be'ati bot'ubømeni	11
1.1. Bømeni ki man'ori	11
1.2. ¿T'ani kan nitebajya be'ati bot'ubømeni?	11
1.3. ¿T'ani kan Nibømeni pintojuati?	13
1.4. ¿T'ani mubømeni ri'ati?	13
2. Nichajmu Ribawi ki Kumpakjowi Bot'ubømeni be Pintojuati 'ixta Ninunijanjø	14
2.1. ¿Wantejø ka nechajmu ki romatu'obligadu?	14
3. Nebe'ati bot'ubømeni	15
3.1. ¿T'ani kan be'ati bot'ubømeni?	15
3.2. ¿Yomukjakja ri'ati bot'ubømeni?	16
3.2.1. Ri'ati bømeni pi na puwerawi	16
3.2.2. Ri'ati bømeni pi nan xirbawi	16
3.2.3. Ri'ati bømeni pi netosu (Nibømeni pintojuati-Nitebajya bømeni be pintojuati)	17
3.3. ¿Mukjakja kutemet'anjø nebe'ati bot'ubømeni?	18
4. Bømeni ki tepajchji	19
4.1. ¿Mukjakja ku texuri bømeni?	19
4.1.1. Bømeni ki tepajchji	20
4.1.2. Bømeni ki tekjanapajchji	20
5. Net'ani ki romaturebisadu	20
5.1. ¿T'ani kan weran t'ani ki romaturebisadu?	20
5.1.1. T'ani ki romaturebisadu be xirbawi	21
5.1.2. T'ani ki romaturebisadu be tosu (Nibømeni pintojuati-Nitebajya bømeni be pintojuati)	21

1 Nitebajya be'ati bot'ubəmeni

1.1. Bəmeni ki man'ori

'Ixka runajə tesokjowi rukjue'ati bəmeni pi nemaani pu ronbet'ani.

Pepji, maa'akajte, 'akajte nunijani 'ixta nech'a'akajte; nit'ani 'Akajte, Nechajmu ki Ronyə Nexirbawi 'ixta Nimaani Nerextu, munitjə nemaani 'ixta nech'atomaani pu ronchori nerextu, tenawi tatu'inkjowi t'ani ronyə, yomukjakja ronyə 'ixta yomukjakja rontugastaru romeriu. Yakja 'i'ati bəmeni pukja ninjijə, 'itubet'ani nitebajya be'ati bəmeni.

Be'ati bəmeni kuturijyo nitekjanabet'ani pi nemaani ki kutemet'ani 'akajte nunijani 'ixta, pəpji, kumpari nibet'ani 'ixta yomukjakja kubet'ani 'akajte nunijani. Kakjanji, ki newebe'ori tarojokjanabet'ani pi bot'ununijani.

1.2. ǰT'ani kan nitebajya be'ati bot'ubəmeni?

Nitebajya be'ati bot'ubəmeni, pukja nitebajya pa tesokjowi nechajmu, kutepari pi bəmeni 6° be Maaribawi ki Kutemet'ani Maapintojuati 'ixta pi bəmeni be 5° be Ribawi ki Kutemet'ani Ch'apintojuati. Mu, ki tepari 'ixta kutenupi be Ribawi Maani pu teparikuenta, Nipəya Bot'ubəmeni Tesokjowi 'ixta Nitemet'ani Bot'uxirbajə be Pintojuati 'ixta pi Nunijanjə, ninji ki tatubet'ani ninjijə net'ani:

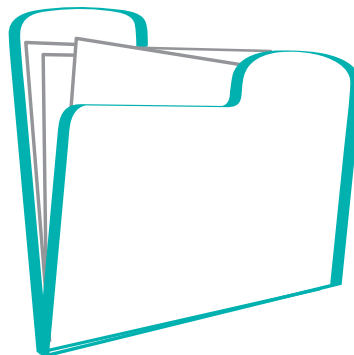
- ▶ Tatubet'ani nikjanabet'ani 'ixta tatu'inkjowi t'ani kujyə pi nemaani ki temet'ani 'akajte nunijani.
- ▶ Tatupakjowi nitebajya be'ati bəmeni ki tepari, ronyə 'ixta rontju nemaani ki kutemet'ani 'akajte.
- ▶ Tarenu t'ani muyə pi nexirbawi 'ixta neribawi.

Mu, net'ani pu tepari nitebajya be'ati bœmeni pi bot'ununijani ki romate'ini pœkji pi ninjiœ nebœmeni:

- ▶ Tesobœmeni ki kuchjori pi nemaani ki kutemet'ani 'akajte nunijani ki patesokjowi. Nirawi tarepajchji t'uro'ijœ nejeabi 'on tesojœ nejeabi yakja kutejœya, ki romate'ini be Ribawi Maani pu teparikuenta, Nipœya Bot'ubœmeni Tesokjowi 'ixta Nitemet'ani Bot'uxirbajœ be Pintojuati 'ixta pi Nunijanœ.
- ▶ Be'ati bœmeni tarepari pi xatarepojchji, pu xatatu'importaru wantewi 'ixta pojti tatubet'anjœ nechajmu.
- ▶ Yomukjakja tare'ati nitebajya be'ati bœmeni 'ixta yomukjakja tarorepari pi betenu nexirbawi ki romatepari pi netosu.
- ▶ Bœmeni ki tarepari pi nechajmu ki roman'ori tenawi ki tankjanabœmeni, xataremajti, pu kutejœya 'ixta pa tesokjowi, pu taromet'ani tesojœ nechajmu ki taroma'ati bœmeni.

Murakuati, nit'ani pi tebajya be'ati bœmeni tatupakjowi mamupœkjœ net'ani, pu romatu'importaru ninjiœ:

- ▶ Tatunu 'ixta taremet'ani net'ani pi newebe'ori.
- ▶ Tatu'inkjowi ki ronkjanabet'ani 'ixta nitepari bœmeni pi nemaani ki kutemet'ani 'akajte.
- ▶ Tatupakjowi nan kjanabœmeni pi tesokjowi 'ixta ko nechajmu ki ronas'ori.
- ▶ Ta'ini ki tarepari nibet'ani pi nebetxuri bœmeni 'ixta pi bot'ubœmeni tesokjowi.
- ▶ Tatupakjowi nan kjanachjori pi bot'ununijani, pu tachjori nan kjanabœmeni pu tare'ati nebeka, nitepari meriu 'on munitjœ net'ani ki rontutent'ankjowi pi t'ani 'akajte nunijani.

1.3. ¿T'ani kan Maani pu Teparikuenta, Nipeya Bot'ubemeni Tesokjowi 'ixta Nitemet'ani Bot'uxirbajø be Pintojuati 'ixta pi Nunijanjø (Nibømeni pintojuati)?

Maani pu teparikuenta, Nipeya Bot'ubemeni Tesokjowi 'ixta Nitemet'ani Bot'uxirbajø be Pintojuati 'ixta pi Nunijanjø (Nibømeni pintojuati) ku bet'ani njanirawi, pukja kute'ini pekji:

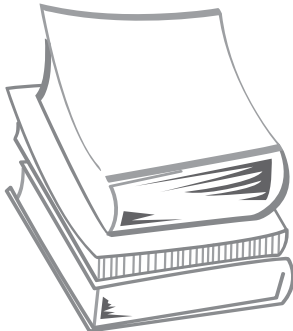
- ▶ Taturijyo nan kjanabet'ani 'ixta nitepari bømeni, pu romatujitjø yomukjakja tareyø nt'ani pi nemaani ki kutemet'ani 'akajte nunijani, tatupakjowi nebømeni puwerawi nitepanti nechajmu, 'ixta munitjø net'ani ki tareyø pi nunijani nechajmu.

1.4. ¿T'ani mubømeni ri'ati?

Maakutu'importaru, bot'ubemeni ki tepari pi nexirbawi ki rontemet'ani nemaani ki kutemet'ani 'akajte nunijani, ki 'ixka 'ijnawi rinujø tenawi riyø nant'ani pi netosu.

Mamupøkjø nexirbawi ki rontepari pi ninji nt'ani pi netosu, 'in Ribawi Maani pu teparikuenta, Nipeya Bot'ubemeni Tesokjowi 'ixta Nitemet'ani Bot'uxirbajø be Pintojuati 'ixta pi Nunijanjø ku'ini niwe'e 'ixta nitepari bømeni teso nejeabi, naga ki romawe'e 'ixta ki tepari pi netosu, bot'ubemeni ki tejøjya (BOTE). Tarepari pu tarekjana'opijna 'ixta tarepatikuenta ninjijø net'ani:

- Nexu nechajmu ki ronbet'ani pi nemaani ki kutemet'ani 'akajte nunijani, pojti ronbet'ani 'ixta mjæxi rontupojchji.
- Mjæxi meriu ki tupare 'ixta yomukjakja romabet'ani.
- Yomukjakja kutebet'ani nimeriu.
- Net'ani ki rontepari pi rakjæch'e.
- Pojti romantepanti.
- Netemæti 'ixta nexirbawi ki ronyæ yakja romatepanti nechajmu.
- Net'ani pu kute'ini yomukjakja kutepari meriu 'ixta nibet'ani pi t'it'i maani.
- Nebæmeni ki romajyæ nebenuta.
- Mjæxi nechajmu ki tuparæ nitent'ani.
- Yomukjakja romantutent'ani nechajmu pi nenunijani.
- Net'ani 'ixta netepari bet'ani.

2 Nichajmu Ribawi ki Kumpakjowi Bot'ubæmeni be Pintojuati 'ixta Ninunijanje

2.1. ¿Wantejæ ka nechajmu ki romatu'obligadu?

Nechajmu ki romatu'obligadu ka tesojæ nemaani ki tenawi tatupakjowi, xayakja taro'ini xako, pu tareparikuenta nibæmeni Maani pu teparikuenta, Nipæya Bot'ubæmeni Tesokjowi 'ixta Nitemet'ani Bot'uxirbajæ be Pintojuati 'ixta pi Nunijanjæ, Pukja kute'ini pekji:

- ▶ 'Akajte Nunijani, munitjæ nemaani, t'ani kan bot'uyæ 'ixta Nimaani Nerextu.
- ▶ Nechajmu ki Ronyæ Neribawi, munitjæ nemaani ki rontemet'ani Nechajmu ki Ronyæ Neribawi'ixta nimaanjæ.
- ▶ Nibæmeni Nerextu 'ixta Nitepanti T'uro'ijæ Nechajmu.
- ▶ Nech'anunijani, nemaani 'ixta nenunijani ki kutemet'ani nech'a'akajte nunijani.

- ▷ Nemaani ki rontemet'ani njanirajə.
- ▷ Romaani nerextu.

Nepartidu politiko ka nechajmu ki romatu'obligadu, 'ixka 'ijnawi ri'ati bəmeni ki kutepari pi t'ani tarepari pi bəmeni Maaani pu Tekajabəmeni be Pintojuati (MATEPI).

Mu 'ixka, 'ijanwi ri'ati bəmeni pa ripəya yomukjakja kutepari meriu ki tunjori weran chajmu, mu pojti rebet'ani 'ixta pojti romatupa.

3 Nebe'ati bot'ubəmeni

3.1. ¿T'ani kan be'ati bot'ubəmeni?

Nan xirbawi pu te'ati bəmeni kan nan bəmeni ki roma'ati pi nechajmu ki romatu'obligadu, pi texokint'ani pa tatunu nexirbawi ki rontebet'ani, romatubet'ani 'ixta romatupajchji por ret'eje, meyotukja ronchjori pi roxirbawi. Pəpji, nechajmu ki romatu'obligadu xayakja tatuyə nech'abəmeni, nitesiti, nech'atot'ani, nebetejori ki romatubet'ani nitəpajchji nexirbawi. Tenawi, tarojori 'ixta tarepari yakja kutejəya meyantewi bəmeni ki roma'ati, meyotukja 'ini Ribawi be Maani pu teparikuenta, Nipəya Bot'ubəmeni Tesokjowi 'ixta Nitemet'ani Bot'uxirbajə be Pintojuati 'ixta pi Nunijanə.

3.2. ¿Yomukjakja ri'ati bot'ubømeni?

Ronchjori raroxu net'ani pu tepari bømeni ki tatu'ajtjè nechajmu ki romatu'obligadu. Ninjijè ka ne:

3.2.1. Ri'ati bømeni pi na puwerawi

Tenawi rijpojtì pu chjori nechajmu ki romatu'obligadu paran meyantewi bømeni ki 'ijnawi rinu. Pøpji, ri'ari pojtì kuchjori Maani ki Kumpakjowi Bømeni, pu romatu'ink'i 'ixta tatupakjè nebømeni ki 'itujèjya t'it'i jeabi.

'Ixka ni'atibømeni xatarepari t'it'i jeabi, nechajmu ki ronbet'ani be Maani ki Kumpakjowi Bømeni tatu'ink'i yomukjakja tarepak'i pi we'e 'ixta pi netosu. Yakja nechajmu ki romatu'obligadu xamujtu nexirbawi ki 'ijnawi, ka nit'ani tatu'ink'i pojtì kuchjori maani ki ri'opønti t'it'i bømeni ki 'anjori.

Xanjojya, ki yakja bømeni ki romapak'i xamatupak'i nan kjanabømeni, nebe'ati bømeni pi na puwerawi rontju nan t'ani ki ma'ini ki yakja xatarepak'i t'ani 'anjori tarepari nitenu nit'ani werawi nemaani be Nibømeni pintojuati.

3.2.2. Ri'ati bømeni pi nan xirbawi

Riwe'e nan xirbawi ki romatupa be Maani ki Kumpakjowi Bømeni pu chjori nechajmu ki romatu'obligadu ki 'ijnawi rinu. Ninji xirbawi tenawi tajtju ninjijè nebømeni:

- Nixu.
- Pojtì kuchjori pa tarepari bømeni, 'oxkako, nibømeni pi netosu.
- Bømeni pu tarekjana'ini t'ani bømeni mujnawi werawi.
- Yomukjakja tarepari bømeni, pi nexirbawi 'on pi nexirbawi ki romatuch'eta newebe'ori, pi netosu 'on pi t'ani Netosu ki Kubet'ani Nitebjaya Bømeni be Pintojuati (Nibømeni pintojuati-Nitebajya bømeni be pintojuati).
- Nich'eta.

'Ixka 'ijnawi, kaa'chi rinu be Maani ki Kumpakjowi Bømeni pu ronchjori nechajmu ki romatu'obligadu 'ixta ri'ati nan xirbawi ki tepari pa taro'ati bømeni. Mu 'ixka ijnawi richabi be www.infoem.org.mx.

Xanjojya, ki ninji t'ani, ki nixu 'ixta pojti 'ichjori rontejeyya pa tarebet'ani ni'atibemeni 'ixta, yakja kutejeyya, nitekjananu yakja romanu ret'ewi. 'Ixxako, nechajmu ki romatu'obligadu xatatupak'ikuenta.

3.2.3. Ri'ati bemeni pi netosu (Nibemeni pintojuati-Nitebajya bemeni be pintojuati).

Sot'si nixu be Nibemeni pintojuati-Nitebajya bemeni be pintojuati 'ixta pəpji ri'atibemeni, pu xatatu'importaru pojti 'ichjori. Pəpji, xoki nan xirbawi be www.saimex.org.mx 'on pi'ichji nan tosu ki matupa pin xirbawi ki kjobu'ini, naga be www.infoem.org.mx 'on munitjə nexirbawi ki ronchjori betosu pu ronchjori nechajmu ki romatu'obligaduparan bemeni ki 'ijnawi ri'ati.

Yakja 'osots'i nixu—naga nixu 'on nan kjaxu, pukja 'ini ninji bemeni xayakja kute'ati nikjanaxu—, tenawi rits'ijti nebemeni 'ixta rixowi ni'ati bemeni.

Tenawi ripa'chi nixu ki 'osots'i, bəmeni ki 'axoki 'ixta ninumero ki tupakjə, pu rinu bəmeni ki ronpak'i pi be'ati bəmeni, ba rinjori teso bəmeni ki 'itujəjya. Ninijə nexirbawi mu tarorebet'ani yakja xataropak'i bəmeni 'on ki bəmeni ki tupakjə xapji. Pəpji, t'ani 'anjori tarepari nitenu nit'ani werawi nemaani be Nibəmeni pintojuati pi Nibəmeni pintojuati-Nitebajya bəmeni be pintojuati.

Maani ki Kumpakjowi Bəmeni puwerawi nechajmu ki romatu'obligadu ka nit'ani tatupakjowi bəmeni yomukja'ini Ribawi be Maani pu teparikuenta, Nipəya Bot'ubəmeni Tesokjowi 'ixta Nitemet'ani Bot'uxirbajə be Pintojuati 'ixta pi Nunijanə. Yakja kutejəjya, tatu'ink'i pa rikjana'ini ni'ati bəmeni 'o yakja rinu murawi nechajmu ki romatu'obligadu ki kutemet'ani t'it'i bəmeni.

3.3. ¿Mukjakja kutemet'anje nebe'ati bot'ubəmeni?

Nechajmu ki romatu'obligadu ronme tenowi teninchowwi, ki matesiti t'in jeabi ki tuts'ijti yakja kute'ati bəmeni, pa tatupakjə bəmeni 'on, yakja kutejəjya, tatu'inkjə ki t'in bəmeni xamuchjori pi nexirbawi ki rontubet'ani 'o ki romatukjanapajchji o ki pa re'tejə nirawi. Mu ka nit'ani tatu'ajtjə muran nan ninchowwi, siempre ki romapakjə nan kjanabəmeni por ki ronawi muran nan ninchowwi.

Yakja ni'ati bəmeni xagapji 'o ki matubati t'uro'ijə nebəmeni, nechajmu ki romatu'obligadu tatu'ink'i pi rokut'a nejeabi ki ronts'ijti ki matesiti t'in jeabi ki 'o'ati bəmeni. Mu t'it'ijə nejeabi, tatubet'ani pu tatu'ink'i yakja bəmeni ki 'anjori tatupak'i munitjə nechajmu ki romatu'obligadu 'ixta tatutent'ank'i ripənti.

Murakuati, ronchjori munitjə net'ani pu romapak'i bəmeni, ki tenawi risots'i yakja ri'ati bəmeni. Ninji bəmeni 'ixka 'ijnawi tarepari pi nan tosu, pi

Nibæmeni pintojuati-Nitebajya bæmeni be pintojuati, pi nexirbawi 'on ne xirbawi ki romatuch'eta newebe'ori, pi net'ani ki ronbet'ani netosu 'o ri'ati nirak'i, pu chjori nechajmu ki romatu'obligadu.

Tenawi ripøya ki be'ati bæmeni xamutepoki, nexirbawi o nexirbawi ki romatuch'eta neweb'ori 'ixta munitjæ netosu ki tarorebet'ani pi betepari bæmeni tenawi tarorepojchi. Nechajmu ki romatu'obligadu tatu'ink'i mjæxi 'ixta yomukjakja ri'epoki, mu t'ani mu'ora 'ixta pojti romatu'entrekaruk'i nexirbawi.

4 Bæmeni ki tepajchji

4.1 ¿Mukjakja ku texuri bæmeni?

Ribawi be Maani pu teparikuenta, Nipøya Bot'ubæmeni Tesokjowi 'ixta Nitemet'ani Bot'uxirbajæ be Pintojuati 'ixta pi Nunijanjæ ku'ini, ki puyakja, nitebajya be'ati bæmeni tarorepari t'urijæ nebæmeni ki roma'ini ki xatarepari bæmeni ki re'ati. Ninijjæ romapatikuenta:

- ▷ Bæmeni ki matexuri pukjan bæmeni ki tepajchji.
- ▷ Bæmeni ki matexuri pukjan bæmeni ki tekjanapajchji.

4.1.1. Bømeni ki tepajchji

Bømeni ki tepajchji ka t'it'i, ki yakja kutepari wantewi tu'ati, tatukanchikjowi tesokjowi, nikjanachjori 'o ninjachjori meriu be nunijani 'ixta yakja rontepari net'ani pu rontemøti 'ixta ronch'eta nexirbawi, nexirbawi 'o netemøti, mu kin bot'uchunta, nitemet'ani puwerawi 'o nichunta werawi.

Pa tarepajchji bømeni, nechajmu ki romatu'obligadu tenawi tarokjana'ini por ki romatupajchji bømeni, pu tenawi nekjanabømeni, ki romatewe'e, ki roma'ini ki nitepari bømeni romatubet'ani murakuati ki tatumachochikjowi pukja kjuen'ini makuts'i.

4.1.2. Bømeni ki tekjanapajchji

Pi teso, bømeni ki tekjanapajchji kan bot'uxirbawi ki rontemet'ani nechajmu ki romatu'obligadu, ki tupantijø 'ixta romatubet'ani pi t'ani tesojø nejeabi.

Pukjan, pu chjori werawi, ninumero telefono, niwe'e be tosu, yomukjakja, nibemjita 'ixta nitexuri pi nepartido politiko ki romanjori bømeni ki xatarepari wantewi tu'ati, por ki matemet'ani nikjanachunta werawi nechajmu be nunijani.

5 Net'ani ki romaturebisadu

5.1. ¿ T'ani kan weran t'ani ki romaturebisadu?

Yakja nechajmu ki romatu'obligadu xataronpak'i bømeni ki 'o'ati, bømeni ki kumpak'i xateso 'o xat'øwi ki 'o'ati, ri'ati nibetenu nit'ani t'in maani.

Nibetenu nit'ani kan nan bømeni ki kutupatikuenta Ribawi be Maani pu teparikuenta, Nipøya Bot'ubømeni Tesokjowi 'ixta Nitemet'ani Bot'uxirbajø be Pintojuati 'ixta pi Nunijanjø, pi ninji bømeni ri'ini ki xapji t'ani romatu'entrekarak' i t'it'ijø nechajmu ki romatu'obligadu.

Nibømeni pintojuati kutemet'ani nibetenu pi nemaani. T'it'i, pukja ma'ini Ribawi be Maani pu teparikuenta, Nipøya Bot'ubømeni Tesokjowi 'ixta Nitemet'ani Bot'uxirbajø be Pintojuati 'ixta pi Nunijanjø, kunu nit'anjø nechajmu ki romatu'obligadu pu romatunu nibet'ati bømeni 'ixta kutemet'ani nitepari nexirbawi ki roman'ati. Yakja ninjijø

nebømeni rontepajchji, tareparikuenta ki nechajmu ki romatu'obligadu tama'ini 'ixta tarekjanakats'ibømeni.

Pa tarekjanapari nibetenu nit'ani nemaani, tenawi tarepari pi tenowi teninchowi ki ronts'ijti yakja nechajmu ki romatu'obligadu kumpakjø bømeni, meyantewi bømeni ki tupakjø. Yakja nechajmu ki romatu'obligadu xamanpak'i bømeni, ri'ati nibetenu nit'ani nemaani ban t'it'i jeabi ki 'o'ati bømeni ba antes tajositi mu tenowi teninchowi.

Ronchjori mamupækjø net'ani ki roma'ini yomukjakja tarepari nibetenu nit'ani pi nemaani. Ninjijø ka ne:

5.1.1. T'ani ki romaturebisadu be xirbawi

Riwe'e nan xirbawi ki romantupa be Maani ki Kumpakjowi Bømeni pu chjori nechajmu ki romatu'obligadu ki 'ijnawi rinu. Ninji xirbawi tenawi tajtju ninjijø nebømeni:

- Nixu.
- Pojti kuchjori pa tarepari bømeni, 'oxkako, nibømeni pi netosu.
- Nixipi bømeni para t'ani ri'ini ki xamukjakjat'i.

- Maani ki Kumpakjowi Bømeni pu 'o'ati bømeni.
- T'ani mujeabi 'oresibiru 'in kjabømeni.
- Nich'eta.

'Ixka ijnawi, 'inju'u be www.infoem.org.mx 'ixta richabi nexirbawi ki rontebet'ani pu tarepari nibetenu nit'ani pi nemaani.

5.1.2. T'ani ki romaturebisadu be tosu (Nibømeni pintojuati-Nitebajya bømeni be pintojuati)

'Tbet'ani nixu 'ixtan bømeni ki ri'axoki pu rinju'u be Nibømeni pintojuati-Nitebajya bømeni be pintojuati, meyantewi netosu ki roma'ini be xirakuati **Nebe'ati bømeni**, pi ninji ribawi ki tepari. Tenawi rijtju ninnumero ki repari yakja 'o'ati bømeni para riparikjabømeni.

Ts'ijti nebømeni 'ixta xowi nibetnu nit'ani pi nemaani. Pajchji nixirbajø, por ki tarorejeyja pi betenu ni'ati bømeni, ba tatupakjø bømeni be Nibømeni pintojuati.

Nibømeni pintojuati kujtu 30 nejeabi, ki romatesiti t'it'i jeabi ki repari ni'ati bømeni, pu tarompak'i nitenti ki 'o'ati. Ninji bømeni tarepari meyantewi net'ani ki pækji kjuen'ini:

- ▶ Yakja nechejmu xatupatikuenta t'ani mu'ini Ribawi be Maani pu teparikuenta, Nipøya Bot'ubømeni Tesokjowi 'ixta Nitemet'ani Bot'uxirbajø be Pintojuati 'ixta pi Nunijanjø (ninji kan, 'ixka xamatupatikuenta nibe'ati bømeni 'o yakja tupak'i t'uro'iwi bømeni ki 'o'ati), Nibømeni nunijani ta'ini ki tatupakjø teso bømeni ki 'o'ati.
- ▶ Yakja bømeni ki 'o'ati kutepajchji, 'ixka nechajmu ki romatu'obligadu xamanpak'i nan kjanabømeni, Nibømeni pintojuati tatu'ini ki tarepari nan kjana bømeni pu tare'ini ki t'it'i bømeni kutepajchji o kutekjanapajchji 'ixta tatu'inkjø.
- ▶ Yakja nechajmu ki romatu'obligadu ma'ini ki kapji bømeni ki tupakjø, Nibømeni pintojuati tatu'ink'i ki babukjawewi tebømeni ki tupakjø.
- ▶ Yakja nechajmu ki romatuobligadu kumpak'i nan kjanabømeni ki 'o'ati, Nibømeni pintojuati tatu'ink'i ki babukjawewi tebømeni ki tupakjø.

Yakja xamantukonbesiru Nibømeni pintojuati, 'ixka 'ijnawi, riyø nan betexipi pi nerextu. Pi ninjiø net'ani, kutu'importaru taremet'ani nitebajya nechajmu 'ixta tarekjanabet'ani pi bete'ati bømeni 'ixta pi betenu nit'ani nemaani.

Kan Nibømeni Pintojuati kubet'ani tesojø nejeabi pa tarepari bot'ubømeni 'ixta nitepajchji bot'uxirbawi 'Ixka 'itujøjya rukjuetentank'i, xanjojya rixinkjøbi:

**Maani pu Teparikuenta, Nipøya
Bot'ubømeni Tesokjowi 'ixta
Nitemet'ani Bot'uxirbajø be Pintojuati
'ixta pi Nunijanjø**

Instituto Literario Pte. No. 510,
Col. Centro, C.P. 50000, Bomaani,
Pintojuati

Teléfono:

(722) 2 26 19 80

Lada sin costo:

01 800 821 04 41

www.infoem.org.mx

Instituto de Transparencia, Acceso a la Información Pública y
Protección de Datos Personales del Estado de México y Municipios

XIRBAWI KI MA'INKJOWI
YOMUKJAKJA RUKJUE'ATI BOT'UBEMENI

Lada sin costo: 01 800 821 04 41

www.infoem.org.mx